

העמקת הקשרים הביטחוניים והכלכליים בין רוסיה ואיראן

דני (דניס) סיטרינוביץ | 22 במאי, 2023 | גיליון 1729

בחודשים האחרונים העמיקה התלות הרוסית באיראן ובאה לידי ביטוי בשורת מהלכים במישורים הביטחוניים, המדיניים והכלכליים, שבמסגרתם הגבירה מוסקבה גם את תמיכתה באינטרסים איראניים. הידוק היחסים, ובפרט הסיוע האיראני לרוסיה במסגרת המערכה שמוסקבה מנהלת באוקראינה, מצביע על כך ששיתוף הפעולה בין המדינות איננו טקטי, אלא משקף החלטה אסטרטגית של שני הצדדים. התפתחות זו, לא זו בלבד שהיא משפיעה ישירות על בניין הכוח האיראני ומגבירה את האיום הפוטנציאלי מצד טהראן על ישראל, אלא היא עלולה גם להוביל לניסיונות רוסיים להגביל את חופש הפעולה הישראלי בסוריה ולכן מחייבת את ישראל לחשוב מחדש על מערכת יחסיה עם מוסקבה.

במהלך החודשים האחרונים, נמשכה העמקת הקשרים האסטרטגיים בין רוסיה ואיראן על רקע הסיוע המאסיבי של איראן לרוסיה במערכה באוקראינה. סיוע זה בא לידי ביטוי בעיקר בשליחת כטב"מים איראניים לרוסיה, אשר הותאמו לצרכים הרוסיים במלחמה, ובמסגרתו אף מתגבשת תוכנית [לבניית מפעל מל"טים ברוסיה](#), אשר ייצר בשנים הקרובות לפחות 6,000 כלי טיס בלתי מאוישים מדגמים שונים. בנוסף, נראה כי איראן החלה לשלוח לרוסיה גם מספר עצום של [פגזים \(300,000\)](#), [קליעים \(כ-מיליון\)](#) ו**[אמצעי לחימה מגוונים](#)**, ועל הפרק [גם האפשרות שאיראן תספק לרוסיה](#) טילים בליסטיים מתוצרתה.

לצד המשך הסיוע של איראן לרוסיה, בשבועות האחרונים גבר הסיוע הצבאי המגוון שרוסיה מעניקה לאיראן במסגרת העמקת מערכת היחסים ביניהן. בתוך כך דווח באמצעי התקשורת, כי איראן [רכשה מטוסי קרב](#) מסוג "סוחוי" – SU-35 מרוסיה [ושלושה מטוסים ראשונים](#) כבר הגיעו לאיראן. על פי הדיווח, איראן מכינה בסיס תת-קרקעי לקראת הגעת המטוסים וכי מדובר "בתשלום" עבור אספקת המל"טים לרוסיה.

בה בעת, איראן גם ממשיכה לקדם את המשא ומתן עם סין ורוסיה [לרכישת דלק טילים](#), וכן רכיב כימי המשמש להנעת טילים בליסטיים. בנוסף, לפי דיווחים שונים איראן גם מקבלת מרוסיה פריטי אמל"ח מערביים שנמצאו בזירת המערכה באוקראינה לשם הנדסה מחדש (Re-Engineering), [כדוגמת הג'אוולין, טיל נ"ט מתקדם מתוצרת ארצות הברית](#). בהקשר ישיר, איראן ממשיכה את התמרונים הימיים במימי המפרץ הפרסי יחד עם סין ורוסיה. ולראיה, התמרון אשר התקיים בשבוע של ה-15 במאוס.

גם מקומו של מרחב הסייבר לא נפקד מסיוע זה. לפי דיווחים שונים, במסגרת הסיוע הרוסי לאיראן, מוסקבה התחייבה להעביר בחודשים האחרונים לטהראן כלי סייבר מתקדמים אשר ישפרו את יכולת ההגנה של איראן בממד זה [ואף יאפשרו לה לשכלל את כלי ההתקפה שלה](#). ייתכן שסיוע זה כבר בא לידי ביטוי במסגרת [גל התקיפות](#) שאיראן ביצעה נגד אתרים ישראלים במהלך "יום ירושלים" האחרון. בנוסף, רוסיה העבירה [מערכות האזנה מתקדמות](#) למודיעין האיראני ומערכות שמצנזרות תכנים ברשתות החברתיות, כדי לסייע לאיראן להתמודד עם האתגר הפנימי המתגבר של הפגנות נמשכות נגד המשטר במקומות שונים ברחבי המדינה.

כמו כן, רוסיה ואיראן מהדקות את היחסים ביניהן גם בזירה המדינית, ולראיה רוסיה הסכימה לצרף את איראן לתהליך אסטנה שבו נדון עתידה של סוריה. לצד זאת, המדינות משקיעות מאמץ רב להידוק יחסיהן גם בזירה הכלכלית. כך, רוסיה ואיראן התחייבו [לחבר את המערכות הבנקאיות שלהן](#), כדרך לעקוף את הסנקציות עליהן בשימוש במערכת הסוויפט, זאת במקביל לעניין של חברות נפט רוסיות בייצוא נפט וגז לאיראן באמצעות רכבות, עקב עמלות גבוהות הכרוכות בייצוא דרך הים. ככלל, המדינות מרכזות מאמצים רבים לחתימה על הסכמים משותפים הנושקים למגזר האנרגיה, ולאחרונה [הן אף הסכימו](#) להגביר את שתוף הפעולה בתחום ייצור החשמל, הפקת גז ונפט ואף בכל הנוגע לאנרגיה גרעינית.

[ממסמך שהודלף לאחרונה](#) עולה כי להערכת גורמי המודיעין, לצד ההתקרבות בין טהראן למוסקבה, יחסיהן של המדינות עדיין מאתגרים. שתי המדינות מתחרות על אותו שוק בהקשרי ייצוא הנפט שלהן; רוסיה חוששת שאיראן מנצלת את תלותה באמל"ח האיראני; בחלק מהתקשורת האיראנית נשמעת רטוריקה אנטי-רוסית; חוסר התמיכה של רוסיה באיראן במסגרת המאמצים לחזרה להסכם הגרעין והסכסוכים ביניהן על הסיוע הרוסי לכור בבושהר. ועדיין, מדובר בשיתוף פעולה חסר תקדים בהיקפו בין שתי המדינות.

ההתקרבות בין איראן לרוסיה עלולה להעמיק את האתגר שבפני ישראל בהקשר לחופש הפעולה בסוריה. אם בעבר נראה היה שלרוסיה היה "נוח" שישראל תוקפת את הנוכחות האיראנית בסוריה כל [עוד לא נפגעים חיילים או אינטרסים רוסיים](#). כיום אין אלה פני הדברים. החבות הרוסית לאיראן עלולה לגרום לכך, שלמרות הרצון הישראלי להימנע ככל הניתן מצעדים "מאתגרים" מול רוסיה, ההתקרבות בין רוסיה ואיראן [עלולה לפגוע בתיאום הביטחוני עמה בסוריה](#), אשר מאפשר את המשך הפעילות במערכה שבין המלחמות. כלומר, למרות הזהירות המופלגת שישראל נוקטת ביחס לרוסיה ובוודאי בהקשר האוקראיני, דומה כי התקרבותה הצבאית לאיראן משדרגת במידה ניכרת את יכולותיה של איראן במגוון רחב של תחומים, ואף עלולה לאפשר [לה "יד חופשית"](#) לפעולה בסוריה.

במבט צופה פני עתיד ניתן לומר במידה רבה של ביטחון כי מערכת היחסים בין איראן לרוסיה צפויה להעמיק. למרות האתגרים שבפני היחסים, מדינות אלה נמצאות שתיהן תחת סנקציות ובידוד מדיני מצד ארצות הברית ואירופה. לכן, בהידוק שיתוף הפעולה ביניהן גלומים הישגים עבורן. בחודשים האחרונים אף דווח שעל הפרק בין המדינות עסקאות אמל"ח נוספות, דוגמת

אפשרות למכירה [של מערכת ההגנה אווירית S400](#) לאיראן, אשר אם יתממשו יקשו על ישראל לפעול באיראן אם היא תחפוץ בכך.

בשל תלותה הגוברת באיראן, רוסיה מתעלמת לחלוטין במהלכיה מול איראן מהחשש הישראלי ופועלת ביוזעין לחמש את האיראנים ביכולות אשר מטבע הדברים משפרות את יכולתה של איראן להתמודד עם ישראל. נוכח התפתחויות אלו ישראל צריכה להעריך מחדש את רכיבי הקשר שלה עם מוסקבה, בדגש על מדיניות ייצוא האמל"ח הישראלי לאוקראינה. ההתנהלות הרוסית מוכיחה שבין אם ישראל תייצא אמל"ח לאוקראינה ואם לאו, מוסקבה לא תשנה את מדיניותה ביחס לאיראן. [ישראל משלמת מחיר מדיני יקר](#) בעיקר מול הממשל בווינגטון על מדיניותה הזרהירה ביחס לאוקראינה - מחיר שאין בו הכרח לאור ההתנהלות הרוסית ביחס לאיראן. יתרה מכך, ככל שהממשל האמריקאי מוטרד יותר ממערכת היחסים ההדוקה בין מוסקבה לטהראן, אותה הוא רואה כאיום ישיר עליו ועל האינטרסים שלו, היכולת של ישראל "לאחוז במקל בשתי קצותיו" ולשמר את מערכת היחסים הנוכחית עם רוסיה הולכת ופוחתת.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט